

Kraków przenosi się za Wisłę

2012-05-14

Miasto Podgórze, położone na prawym brzegu Wisły, powstało po I rozbiórce Polski (1772). Granica została wówczas ustanowiona na linii Wisły, dlatego Austriacy postanowili założyć po „swojej” stronie rzeki miasto konkurencyjne wobec Krakowa.

Po III rozbiórce granica cesarstwa przesunęła się w głąb Małopolski, wchłaniając Kraków. W kolejnych burzliwych latach status Podgórza zmieniał się kilkakrotnie, a po upadku Księstwa Warszawskiego w 1815 roku miasto powróciło do Austrii. Charakter Podgórza określa dziś nie tylko poaustriacki dziewiętnastowieczny system fortyfikacji, ale także liczne zabytkowe obiekty przemysłowe z tego okresu. Rozwojowi przemysłu sprzyjała dogodność transportu i obecność surowców mineralnych – działały tu m.in. słynne wytwórnie cementu, kamieniołomy, cegielnie, wapienniki i składy budowlane. Nad dzielnicą górują wzgórza Krzemionek, z których od średniowiecza pozyskiwano wapień na krakowskie budowle. Na najwyższym spośród nich Wzgórzu Lasoty wznosi się kopiec Krakusa – uznawany za grobowiec legendarnego władcy.

W 1915 roku Podgórze ostatecznie przyłączono do Krakowa. Podczas II wojny światowej na jego terenie Niemcy utworzyli getto dla żydowskiej ludności Krakowa, a w pobliskim Płaszowie – obóz koncentracyjny. To tutaj rozgrywała się dramatyczna historia opowiedziana w *Liście Schindlera* (słynna fabryka mieściła się w części Podgórza nazywanej Zabłociem). Pamiątki tej przeszłości odzwierciedliły także instalacje umieszczone niedawno na placu Bohaterów Getta. Po wojnie dzielnica stała się zaniedbanym przedmieściem Krakowa. Po 1989 roku powoli wracało tu życie: najpierw do dawnych poprzemysłowych budynków na Zabłociu wprowadzili się prywatni przedsiębiorcy, z czasem także artyści. W 2006 roku Rada Miasta Krakowa przyjęła pilotażowy program rewitalizacji Zabłocia.

Efekty są już widoczne: pojawiła się moda na Podgórze, dzielnica przeżywa dziś boom inwestycyjny. Powstają obiekty mieszkaniowe, realizowane są przedsięwzięcia o charakterze kulturalnym. Tutaj w 2010 roku otwarto oddział Muzeum Historycznego Miasta Krakowa – w dawnej Fabryce Emalia Oskara Schindlera, a nieopodal, także z wykorzystaniem pofabrycznych hal przemysłowych, powstała nowoczesna siedziba Muzeum Sztuki Współczesnej. W 2010 roku komunikację Kazimierza z Podgórzem ułatwiła nowa kładka dla pieszych i rowerzystów. Nieopodal niej w Podgórzu zrealizowana zostanie także (2012) oryginalna koncepcja architektoniczna nowej siedziby Muzeum Tadeusza Kantora. (Dorota Dziunikowska, *Karnet*)

Rynek Podgórski

Rynek znajduje się na skrzyżowaniu ważnych w średniowieczu szlaków: do Wieliczki (trakt solny), Krakowa (przeprawą przez Wisłę w rejonie dzisiejszej ul. Staromostowej) oraz w stronę Kalwarii Zebrzydowskiej. Został wytyczony u podnóża Wzgórza Lasoty za czasów zaboru austriackiego jako centralny plac miasta Podgórza (w 1784 roku cesarz Józef II nadał osadzie prawa wolnego miasta królewskiego).

Warto zaznaczyć, że Rynek ma bardzo ciekawy kształt – by powiększyć optycznie stosunkowo niewielką działkę, nadano mu kształt trapezu, zwiężającego się ku kościołowi św. Józefa.

Górująca nad placem świątynia została zbudowana w połowie XIX wieku, po pożarze odnowiona w stylu neogotyckim według projektu Jana Sas-Zubrzyckiego.

Pierwsze budynki murowane wznoszone były przez inżynierów austriackich w stylu barokowo-klasycystycznym. Niestety, najstarsza część Rynku Podgórskiego – kamienice po stronie północno-zachodniej w linii obecnych ulic Kalwaryjskiej i Limanowskiego – nosi liczne ślady przebudowy. Znajduje się tu także siedziba dawnego ratusza: pochodzący z połowy XIX w. rozległy gmach w manierze historyzmu może się pochwalić bogato dekorowaną fasadą i reprezentacyjną salą obrad.

Aż do roku 1917, kiedy to urządzono tu pętlę tramwajową, Rynek był tętniącym życiem placem targowym. Pomimo że pętlę usunięto jeszcze przed ostatnią wojną, handel nie powrócił tu już nigdy. (Barbara Błońska, *Karnet*)

Plac Bohaterów Getta

Plac został wytyczony około roku 1838 jako rynek pomocniczy miasta Podgórze. Początkowo nie miał nazwy i dopiero od lat 80. XIX wieku zwany był Małym Rynkiem. Po przyłączeniu Podgórze do Krakowa w 1915 roku nazwano go placem Zgody. Obecną nazwę otrzymał w roku 1948.

Podczas II wojny światowej plac był centrum żydowskiego getta utworzonego przez nazistów, to tutaj odbywały się apele i selekcje ludności, tu rozegrał się dramat pacyfikacji w 1943 roku. W domu nr 18 działała słynna **Apteka Pod Orłem**, prowadzona przez Tadeusza Pankiewicza, jedynego w getcie przedsiębiorcę nieżydowskiego pochodzenia (obecnie mieści się tu oddział Muzeum Historycznego Miasta Krakowa).

Dzisiejszy wygląd placu upamiętnia tragiczną historię tego miejsca. Opierając się na fragmencie wspomnień Tadeusza Pankiewicza, autorzy projektu – krakowscy architekci Piotr Lewicki i Kazimierz Łatak – poustawiali na całej powierzchni placu kilkadziesiąt rzeźb-krzesół; inspiracją był obraz odnotowany przez farmaceutę po wysiedleniu getta: „Na placu niszczone nieprzeliczona ilość szaf, stołów, kredensów i innych mebli, przenoszonych już po raz nie wiadomo który z miejsca na miejsce”. Krzesła-pomniki skierowane zostały w stronę apteki (poza trzema krzesłami ustawionymi ku ulicy Lwowskiej, przy której stoi zachowany fragment muru okalającego getto), tyłem do Wisły oraz do starej dzielnicy żydowskiej na Kazimierzu, skąd przesiedlono Żydów do dzielnicy zamkniętej. Projekt został wyróżniony m.in. w prestiżowym konkursie European Prize for Urban Public Space w 2006 roku. (Barbara Błońska, *Karnet*)

Fabryka Emalia Oskara Schindlera (Oddział Muzeum Historycznego Miasta Krakowa)

Muzeum mieści się w budynku administracyjnym dawnej fabryki naczyń emaliowanych przy ulicy Lipowej. Wojenna historia fabryki i jej ówczesnego właściciela Oskara Schindlera oraz losy uratowanych przez niego żydowskich więźniów obozu Płaszów są znane przede wszystkim za sprawą filmu Stevena Spielberga *Lista Schindlera*.

**Magiczny
Kraków**

Od czerwca 2010 roku można tu zwiedzać nową stałą wystawę *Kraków – czas okupacji 1939-1945*. Dzieje fabryki przy ul. Lipowej prezentowane w takim kontekście pozwalają poznać historię okupowanego Krakowa. Bohaterem ekspozycji jest miasto i jego mieszkańcy, społeczność polska i żydowska, skonfrontowana z niemieckimi okupantami. Wystawa pokazuje wszystkie problemy okresu, który miał niezwykle znaczenie dla dalszych dziejów nie tylko Krakowa, ale Polski i całej Europy. Dzięki takiej prezentacji zwiedzający mogą zbliżyć się do prawdy tamtej epoki, uzmysłowić sobie strach, niepewność, ból czy przerażenie towarzyszące nie tylko Żydom, ale wszystkim mieszkańcom Krakowa. Ułatwia to aranżacja plastyczna wystawy oparta na najnowocześniejszych rozwiązaniach technologicznych. (Dorota Dziunikowska, *Karnet*)

www.mhk.pl/oddzialy/fabryka_schindlera

Muzeum Sztuki Współczesnej w Krakowie

Projekt utworzenia Muzeum Sztuki Współczesnej w Krakowie rozpoczął się pod koniec 2004 roku, kiedy Gmina Miejska Kraków przejęła i wykupiła budynki i grunty na terenie dawnej Fabryki Emalia Oskara Schindlera, przeznaczając je na przyszłą siedzibę instytucji. W 2007 roku rozstrzygnięto konkurs na projekt muzeum, wybierając pracę florenckich architektów z pracowni Claudio Nardi Architetto. Prace budowlane rozpoczęły się w grudniu 2009 roku. W postindustrialnej przestrzeni dawnej fabryki Oskara Schindlera na krakowskim Zabłociu powstała przestrzeń dla sztuki. To część programu rewitalizacji obszaru Kraków-Zabłocie, unikalnego projektu diametralnie zmieniającego oblicze tej zaniedbanej dotąd części miasta. Pod koniec 2010 roku nowoczesny budynek oddano do użytku MOCAK-u (akronim angielskiej nazwy Museum of Contemporary Art in Krakow).

Na przełom czerwca i lipca 2012 roku przewidziano tutaj aż cztery wystawy. Do 17 czerwca trwać będzie prezentacja prac Sergeya Bratkova w ramach Miesiąca Fotografii w Krakowie. 18 maja otwarta zostanie ekspozycja prezentująca sport w sztuce, a 29 czerwca zapowiedziano wernisaż wystaw: *No Budget Show 4* oraz *Pola Dwurnik. Ogród Apolonii*.

www.mocak.com.pl